

МІГРАЦІЙНА СИСТЕМА КАНАДИ ЯК ПРИКЛАД РОЗВИТКУ МІГРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ, ЩО БАЗУЄТЬСЯ НА ПРОПОЗИЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

CANADA MIGRATION SYSTEM AS AN EXAMPLE OF DEMAND-BASED SYSTEM DEVELOPMENT

Стаканов Р.Д.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті досліджується еволюція міграційних процесів в Канаді, висвітлено трансформацію міграційної політики в країні в умовах регіональних інтеграційних процесів, враховано досвід Канади як країни традиційної імміграції, а також досліджено особливості її міграційної політики як такої, що базується на пропозиції на робочу силу та загальнонаціональних інтересах держави.

Ключові слова: міжнародна трудова міграція, міграційна політика, Канада, система балів, НАФТА.

В статье исследуется эволюция миграционных процессов в Канаде, освещена трансформация миграционной политики в стране в условиях региональных интеграционных процессов, учтен опыт Канады как страны традиционной иммиграции, а также исследованы особенности ее миграционной политики в качестве такой, что базируется на предложении рабочей силы и общенациональных интересах государства.

Ключевые слова: международная трудовая миграция, миграционная политика, Канада, система баллов, НАФТА.

The article examines the evolution of migration processes in Canada, highlights the transformation of migration policy in the country under the regional integration processes, points out the experience of Canada as a country of traditional immigration. Author studies Canada's migration policy from the supply side and taking into account national interests of the state.

Keywords: international labor migration, migration policy, Canada, point based system, NAFTA.

Постановка проблеми. З огляду на динамічний розвиток міграційних процесів в світі вагому роль відіграє ефективний міграційний менеджмент, який дає змогу проводити селекцію мігрантів на основі пріоритетів та потреб роботодавців та країни загалом. Більшість країн світу і надалі спирається на потребу перш за все роботодавців, базуючись на попиті на робочу силу. Окремі країни, такі як Канада, Австралія, Нова Зеландія, Сполучене Королівство, використовують міграційні системи балів, відштовхуючись від пропозиції робочої сили, або ж намагаються поєднати позитивні сторони обох підходів. Вивчення передового досвіду міграційної політики країн, що базуються на пропозиції та гібридних моделях, має вагоме значення, зокрема для побудови ефективної міграційної політики України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку міжнародної трудової міграції, міграційна політика окремих країн

та регіонів досліджувались низкою українських та зарубіжних науковців, серед яких перш за все варто виділити Дж. Борхаса, А. Вінтерса, А. Гайдуцького, С. Дрінквотера, І. Івахнюка, Е. Лібанову, О. Малиновську, С. Метельова, Д. Рату, А. Румянцева, С. Сардака, О. Старка, А. Філіпенка, Дж. Флореса, О. Шниркова. Також значна увага цьому питанню приділяється в звітах та окремих спеціальних дослідженнях низки міжнародних організацій, зокрема Міжнародної організації праці, Міжнародної організації з міграції, Організації економічного співробітництва та розвитку. Світового банку.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є аналіз еволюції міграційних процесів в Канаді та висвітлення трансформації міграційної політики в країні в умовах регіональних інтеграційних процесів з урахуванням досвіду Канади як країни традиційної імміграції, а також з урахуванням особливості її міграційної політики, яка базується на попиті

на робочу силу та загальнонаціональних інтересах держави. Стаття є частинною дослідження регіональної політики регулювання міжнародної трудової міграції в умовах формування глобального ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження.

НАФТА є регіоном переважаючої імміграції. Близько 13% населення регіону є особами іноземного походження. Ключовою країною призначення в регіоні і світі загалом виступає США, де в 2015 р. знаходились 46,6 млн. іммігрантів (14,5% населення країни), зі щорічним припливом мігрантів на рівні 2 млн. осіб. В Канаду прибувають щороку близько 800 тис. мігрантів, сама країна має одну з найвищих відносних часток мігрантів у структурі населення в світі (майже 22% в 2015 р.). Канада знаходиться на третьому місці в світі (після США та Іспанії) за кількістю іммігрантів з Латинської Америки. Кількість іммігрантів в Мексиці є незначною (1,1 млн., або 0,9% населення), при цьому Мексика є ключовим постачальником робочої сили в Північну Америку.

З 1980-х рр. політика Канади спрямована на впровадження стратегії підвищення конкурентоспроможності для покращення продуктивності, якості та гнучкості через організації високопродуктивної системи відтворення, запровадження якої вимагає залучення висококваліфікованих робітників під час використання передових технологій за підтримки державної політики [1].

Вагомою характеристикою міграційної системи Канади є її міграційна система балів. Системи, що акцентуються на інтересах мігрантів, базуються на відборі іммігрантів через системи балів. З 2008 р. Австрія, Данія, Сполучене Королівство, а також Нідерланди прийняли систему балів під час відбору висококваліфікованих мігрантів під час зайняття посад, яких не можуть зайняти місцеві робітники. В 2012 р. в Японії також була запроваджена міграційна система балів під час відбору висококваліфікованих робітників, що надавало право на постійне проживання через п'ять років перебування тим мігрантам, що відповідали певним критеріям за рівнем оплати, досвіду, освіти, віку, а також володінням мовою. Ключовою відмінністю між тими країнами, що першими запровадили міграційні системи балів, та тими, що зробили це на більш пізніх етапах, є те, що в Австралії та Канаді успішні іммігранти отримували право на постійне проживання відразу під час в'їзду та мали можливість привезти свої сім'ї, в решті ж країн передбачається, що мігрант спершу повинен відпрацювати визначений період часу, а лише після обумовленого урядом терміну легального перебування на території приймаючої країни він матиме право звертатись по отримання права на постійне місце проживання [2].

Канада була першою країною, яка запровадила міграційну систему балів в 1967 р. В основі канадської міграційної системи лежить пріори-

тет залученню людського капіталу в країну, а не залученню конкретного робітника відповідно до отриманого ним запрошення на роботу [3]. Якщо спершу Канадська система фокусувалась на пропозиції праці, надалі управління кваліфікованою трудовою міграцією поступово еволюціонувало в напрямі гібридної моделі, охоплюючи міграцію попиту у вигляді підтримки імміграції з боку роботодавця або провінційного уряду, а також балансує коротко- та довготермінові політичні цілі [4].

Іммігранти, що допускаються в країну, включаються в національний ринок праці, як і будь-який інший новоприбулий актор на ринку. Однак на практиці ситуація може відрізнятись, оскільки особа, якій надається право на постійне місце проживання, вже може бути присутньою в приймаючій країні в статусі тимчасового робітника, студента або ж відвідувача. Наприклад, в Австралії 33% дозволів на постійне місце проживання, обумовлених зайнятістю в 2003 р., були видані вже присутнім в країні робітникам. Аналогічний показник в 2003 р. у Новій Зеландії складав 55%, натомість в Канаді цей показник не перевищував 2% [5].

Останньою інновацією міграційної системи Канади є запровадження Експрес Доступу в 2015 р. З початку функціонування нової системи попередні програми, які діяли до цього (такі як FSWP, FSTP, CEC), припинили прийом прямих заявок. Спершу потенційний мігрант повинен заповнити онлайн-профіль, в якому зазначаються рівень володіння англійською чи французькою мовами, освітній рівень, професійні вміння, досвід роботи, а також те, чи має він запрошення на роботу від роботодавця або від провінції чи території Канади. Заповнення цього профілю є виразом зацікавленості в імміграції, а особи, які відповідають вимогам для кваліфікованої імміграції принаймні за однією з вищенаведених програм і при цьому мають запрошення на роботу, можуть вступити до Експрес Доступу для кандидатів на міграцію [4].

Якщо у потенційного мігранта немає запрошення на роботу на момент заповнення Експрес Доступу, у нього є 30 днів на реєстрацію в Канадському банку робочих місць [6], який є інструментом співставлення попиту на пропозиції робочих місць в країні.

Активні кандидати в банку даних є ранжованими відповідно до системи балів Розширеної рейтингової системи (CRS), яка застосовується до всіх економічних імміграційних програм. Система CRS сприяє кандидатам, заявки яких є підтвердженими оцінкою впливу на ринок праці провінцій або територій. Серед 1 200 балів, отриманих через CRS, 600 можуть бути отримані завдяки підтримці роботодавців, таким чином, сьогодні це найбільш вагома частина рейтингової системи. Також кандидати можуть отримати максимум 500 балів за цілу низку особистісних характеристик, які є традиційними як

для всієї канадської системи балів, так і для інших країн з аналогічними системами, а саме володіння мовою, рівень освіти, вік (найкращі можливості мають потенційні мігранти віком від 18 до 31 року), досвід роботи в Канаді. Решту 100 балів можна отримати за вміння, які можуть бути передані місцевому ринку та будуть корисні економіці Канади [4].

Кандидати з кількістю балів понад 600 склали 70% від всіх заявників, що отримали запрошення впродовж перших 6 місяців з моменту запровадження системи, а 65% з них мали кваліфікаційну пропозицію на роботу. На першому етапі кваліфікаційна кількість балів сягала 734, однак надалі стабілізувалась впродовж 2015 р. на рівні 450-489 балів. Загалом впродовж 2015 р. було видано 28 тис. таких запрошень. Серед них 42% по Федеральній програмі для кваліфікованих працівників (FSWP), 36% – Програмі Канадський досвідчений клас (CEC), 14% – провінційним програмам (PNP), 8% – Федеральній програмі кваліфікованої торгівлі (FSTP) [4].

Незважаючи на окремі коливання в 2016 р., коли кваліфікаційна кількість балів складала понад 500, загалом наявність запрошення від роботодавця вже не була критичною, а станом

на жовтень 2016 р. в 2 раундах було видано 3 321 запрошення за мінімальної кількості балів 475-484 [7]. Значна кількість балів виділяються кандидатам канадської системи Експрес Доступу за наявності запрошення на роботу для того, щоб забезпечити таких кандидатів найвищими позиціями в рейтингу і таким чином дати їм змогу іммігрувати відразу, як тільки вони попадають в базу даних, найбільш швидко задовольняючи потреби роботодавців та територій [4].

На відміну від більш ранніх систем балів, CRS не передбачає автоматичного визнання всіх, хто досягнув визначеної величини балів, такими, що допускаються до імміграції. Натомість система Експрес Доступу застосовує динамічне рейтингування та управління системою: лише невелика група осіб з найвищими балами відразу отримує запрошення на подання документів на імміграцію. Кожен 2-3 тижні відбувається обробка нових запитів, а кількість виданих запрошень базується на здатності опрацювати заяви та щорічні рівні імміграції. Кандидати Експрес Доступу можуть подавати заяву на одну з діючих федеральних або провінційних схем економічної імміграції після того, як вони отримали запрошення [4]. Така двохстадійна

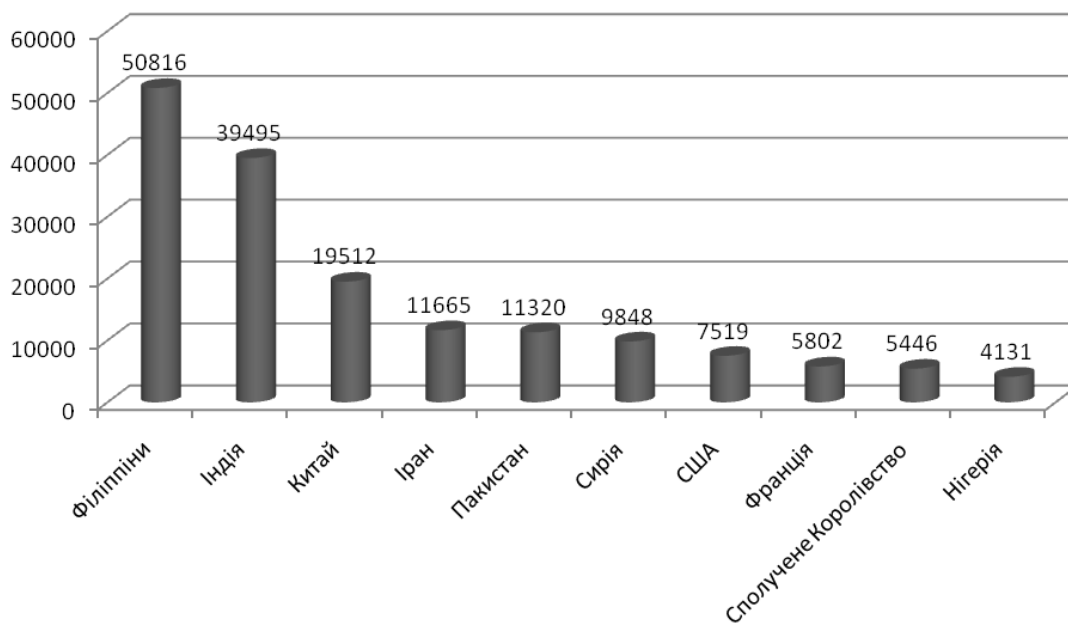

Рис. 1. Найбільші країни походження постійної міграції в Канаді в 2015 р., осіб
Джерело: складено автором на основі [9]

Таблиця 1

Тимчасова міграція до Канади за окремими програмами, осіб

Програма/ рік	1996	2000	2005	2009	2013	2015
Програма TFWP*	14 663	22 511	43 409	112 563	104 125	60 138
Програма IMP**	37 352	44 122	73 736	139 828	236 663	250 064

* Програма для тимчасових іноземних робітників;

** Програма міжнародної мобільності

Джерело: складено автором на основі [10]

модель відбору, а також динамічна рейтингова система дають змогу імміграційним органам Канади відбирати саме тих мігрантів, які найбільшою мірою можуть посприяти економічному розвитку країни.

Канада разом з США, Австралією та Новою Зеландією [8] входить до традиційних країн імміграції та проводить селективну міграційну політику стосовно робітників-іммігрантів. З 2005 по 2015 рр. загалом до Канади в'їхали 2,828 млн. мігрантів. За період з 2005 р. ключовими країнами походження мігрантів виступають Китай, Індія та Філіппіни [9]. В 2015 р. 271,7 тис. нових постійних мігрантів прибули до Канади, що на 4,4% більше, ніж в 2014 р. Ключовими країнами походження міграції виступають Філіппіни, Індія, Китай, Іран, а також Пакистан, на які в 2015 р. припадало близько половини від загальної імміграційного притоку (рис. 1).

Впродовж останніх 11 років за наявності коливань по різних роках показник абсолютної кількості міграції в країні є практично незмінним (в 2015 р. в країну в'їхали лише на 20 тис. іммігрантів більше, ніж в 2006 р.). Натомість сама структура постійної імміграції до країни зазнає поступових змін. Так, частка трудової міграції зросла з 55% в 2006 р. до 62,5%. Відбулись зміни і в самій структурі економічної міграції. Якщо в 2006 р. абсолютна більшість іммігрантів в'їжджала за загальними програмами для кваліфікованих мігрантів (76,6% від загальної кількості економічних мігрантів), то з кожним роком імміграція робітників стає все більшою мірою таргетованою, сегментованою та спеціалізованою. Якщо кількість віз для підприємців та інвесторів демонструє скорочення, то частка мігрантів за провінційними програмами зросла до 26% (з 9,5% в 2006 р.), а частка тих, хто отримав дозвіл на постійну імміграцію за наявності робочого досвіду в Канаді, в 2015 р. вже становила 11,8% (перші іммігранти цієї категорії з'явилися лише в 2009 р.). Зростання ж кількості робітників по догляду у структурі імміграції може свідчити про загальне зростання попиту на робочу силу та стабільність ситуації на ринку праці в країні, при цьому пропорційно зменшується кількість тимчасових робітників цієї категорії в країні.

Водночас, окрім постійного притоку мігрантів, вагоме значення для ринку праці Канади має тимчасова міграція за окремими програмами.

В табл. 1 наведено обсяги видачі дозволів за окремими програмами тимчасового працевлаштування в Канаді за період з 1996 по 2015 рр.

Як видно з табл. 1, загальна кількість тимчасових мігрантів за останні 20 років відчутно зросла, причому якщо, досягнувши піку в докризовий період, загальна міграція за програмою TFWP почала скорочуватись, то тимчасова міграція за програмою IMP зростає сталими темпами весь спостережуваний період. В табл. 2 деталізовано структуру тимчасової трудової міграції за програмою TFWP в 2006-2015 рр.

Як видно з табл. 2, пікове зростання притоку тимчасових трудових мігрантів в 2009 р. було обумовлено зростанням притоку інших висококваліфікованих робітників, а їхня кількість продовжувала зростати і в посткризовий період. А зафіксоване скорочення притоку за цією категорією станом на початок 2016 р. було обумовлено трансформацією міграційної політики, а не зміною пріоритетів в імміграційних інтересах Канади, про що йтиметься далі.

В структурі програми IMP переважає імміграція з мотивів Канадських Інтересів, на які припадають 85% віз, їхня частка зростає як у відносному, так і в абсолютному вираженні (в 2006 р. їхня частка становила 81%). На частку імміграції за угодами припадають 15% віз за цією програмою, а саме 2/3 мігрантів з цієї категорії є мігрантами за угодою НАФТА. Водночас, хоча кількість іммігрантів за цією угодою збільшилась за десятиліття майже вдвічі, їхня відносна частка у загальній кількості віз за програмою Міжнародної Мобільності скоротилась з 15% до 9,3%.

Натомість найбільш вагомою категорією мігрантів як за відносною часткою, так і за темпами приросту міграції, виступає перебування з мотивів конкурентоспроможності і державної політики. Десятикратне зростання кількості виданих віз для молодих спеціалістів, що завершили навчання, дає змогу іноземним випускникам канадських вузів отримати необхідний досвід роботи, а після цього подавати заявку

Таблиця 2

Тимчасова міграція до Канади за програмою TFWP, осіб

Категорія/Рік	2006	2009	2013	2015
Робітники по догляду	21 997	31 610	16 185	14 004
Сільськогосподарські робітники	2 039	5 923	8 337	8 384
Інші тимчасові робітники	29 973	75 030	79 603	37 750
Зокрема:				
Інші висококваліфіковані	26 347	44 858	49 663	23 458
Інші низькокваліфіковані	3 318	29 779	29 422	13 913
Інші професії	308	393	518	379
ЗАГАЛОМ	54 009	112 563	104 125	60 138

Джерело: складено автором на основі [10]

на отримання права на постійне місце проживання через Програму імміграції для робітників, які мають канадський досвід роботи. Загалом на частку робітників цієї субкатегорії припадають 31,7% від загальної кількості віз за програмою IMP. Як і у випадку з постійною міграцією, частка тимчасових віз для членів подружжя або скорочується (для кваліфікованих робітників), або залишається на практично тому ж рівні (для студентів).

Незважаючи на те, що загальний обсяг міграції по лінії Мексика-Канада є незначною порівняно з аналогічними показниками міграції з Мексики до США, значення канадського напрямку міграції зростає перш за все з 1990-х рр. Так, в 1991 р. в Канаді налічувались 22 тис. мексиканських мігрантів, в 2006 р. – 50 тис. Близько 3,2 тис. мексиканських іммігрантів приїхали в Канаду на постійне місце проживання в 2007 р., в 2008 р. цей показник скоротився до 2,8 тис., в 2009 р. практично відновився на докризовому рівні (3,1 тис.). Посткризова тенденція притоку постійних мігрантів з Мексики і надалі залишається нестабільною, хоча і перевищує докризові показники притоку (3,9 тис. – в 2010 р., 3,6 тис. – в 2011 р.). Однак надалі кількість мігрантів з Мексики стабілізувалась і становила лише 3,2 тис. осіб в 2015 р. [9].

В табл. 3 наведено структуру зайнятості серед місцевих жителів та іммігрантів. На відміну від ситуації в США, де іммігранти загалом демонструють більш високі показники участі в ринку праці, ніж місцеві жителі, ситуація в Канаді є протилежною. Якщо в докризовий період місцеве населення було залучено до ринку праці на 3,6% активніше, ніж іммігранти, то в 2015 р. цей розрив скоротився до 2,1%, а сам загальний рівень зайнятості серед осіб іноземного походження вже в 2015 р. перевищив докризові показники. Аналогічно і показник безробіття серед місцевого населення після зростання з 6% в 2008 р. до 7,2% в 2011 р. зменшився лише частково до 6,9%, а розрив по

рівню зайнятості зменшився з 1,2% на користь місцевого населення до 0,5%. Регіональні відмінності за рівнем зайнятості серед мігрантів є досить значними. Якщо іммігранти з Європи та Океанії є більшою мірою залучені до ринку праці, ніж місцеве населення, а представники Північної Америки та частково Азії мають наближені до них показники, то представники Африки та Близького Сходу характеризуються низьким рівнем залучення до ринку праці Канади, а також високими показниками безробіття.

Вагомою характеристикою ринку праці Канади є те, що як в середньому іммігранти, так і місцеве населення мають більш високі показники участі в ринку праці, ніж в США та ЄС, що дає змогу говорити про більш високу ефективність економічної політики на ринку праці в Канаді, ніж в інших країнах ОЕСР, в умовах більш високих показників відносної імміграції, ніж у вищенаведених країнах. Також, на відміну від США, мігранти з НАФТА не відіграють вагомої ролі у структурі імміграції Канади, яка є досить диверсифікованою як за регіонами та країнами походження мігрантів, так і за їхнім якісним складом. З метою протистояння сучасним викликам на ринку праці урядами країн регіону запроваджується низка заходів щодо підвищення якості функціонування ринку праці. В Канаді бюджетом 2016 р. було передбачено значне зростання фінансування Стратегії молодіжної зайнятості, спрямованої на покращення якості переходу від шкільного навчання до працевлаштування. Також Канада виділила на 2016/17 рр. 125 млн. канадських доларів на фінансування Угод розвитку ринку праці та 50 млн. на Угоди по фінансуванню робочих місць. Вагомими кроками були зроблені для зменшення бар'єрів в мобільності робочої сили в рамках країни [12].

В рамках Угоди НАФТА створена Трестороння робоча група щодо в'їзду, яка складається з департаментів, зацікавлених в тимчасовому в'їзді робітників. До її повноважень, зокрема, відноситься розробка заходів сприяння тимча-

Таблиця 3

**Зайнятість, безробіття і рівень зайнятості
за регіонами походження мігрантів в Канаді, % [11]**

Регіон	Рівень зайнятості			Рівень безробіття		
	2008 р.	2011 р.	2015 р.	2008 р.	2011 р.	2015 р.
Африка на Південь від Сахари	68,7	66,7	68,5	10,4	12,6	10,9
Північна Африка	66,2	63,8	64,0	16,1	14,8	14,9
Близький Схід	60,5	59,0	58,9	10,7	12,1	12,1
Азія	69,9	67,7	70,6	7,1	8,8	6,9
Європа	73,0	73,0	76,2	5,2	6,6	5,1
Океанія	82,0	75,3	79,5	3,9	6,7	2,7
Північна Америка	76,1	72,2	72,5	5,0	5,6	4,7
Центральна і Південна Америка і Кариби	72,3	70,2	73,3	8,5	10,6	8,3
Загалом особи іноземного походження	70,7	68,9	70,9	7,2	8,9	7,4
Місцеве населення	74,3	72,7	73,0	6,0	7,2	6,9

совому в'їзду підприємців в рамках організації. Ця група зустрічається щороку для контролю за виконанням Глави 16 Угоди [13].

Положення Угоди НАФТА жодним чином не стосуються права на постійне місце проживання в країнах-учасницях Угоди, не передбачають скасування ліцензування або сертифікації певних спеціальностей, якщо це передбачено внутрішнім законодавством країни перебування, а також не встановлюють жодних привілеїв для членів сімей, виїжджаючих в рамках Угоди НАФТА. Оскільки програма призначена для тимчасової міграції, обумовленої працевлаштуванням, притік робітників візи TN потенційно є вразливим для економічних флуктуацій бізнес-циклу. До вагомих Угод в рамках НАФТА, пов'язаних з робочою силою, також можна віднести Північноамериканську угоду щодо кооперації праці.

Члени сімей (чоловік/дружина, діти віком до 21 року) спеціалістів з візами TN мають можливість отримати статус TD (TD-1 для канадців та TD-2 для мексиканців). Статус візи TD зале-

жить від головного апліканта на візу TN. Статус TD не дає їм права на працевлаштування, хоча і дозволяє відвідання школи [14].

Висновки. Імміграційну політику Канади можна вважати однією з найбільш досконалих та прогресивних серед тих, що нині існують в світі. Підтвердженням цього виступає те, що, маючи один з найбільш високих показників імміграції серед розвинених країн світу, навіть під час світової економічної кризи Канада не припиняє залучення іммігрантів. При цьому національний ринок праці в країні демонструє високі показники залучення іноземців, що вказує на високу ефективність інтеграційної політики. Незважаючи на це, канадський уряд регулярно продовжує пошуки вдосконалення та модернізації міграційного регулювання, запроваджуючи модернізаційні та інноваційні підходи до керування міграційними потоками, що дає змогу припустити, що найближчим часом Канада і надалі продовжуватиме залишатись новатором та еталоном міграційної політики для решти країн світу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Marshall R. UK Code of Practice for international recruitment / R. Marshall [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nhsemployers.org/recruitmentandretention/internationalrecruitment/code-of-practice/pages/code-practice-international-recruitment.aspx>
2. International Migration Policies Government Views and Priorities / United Nations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/policy/InternationalMigrationPolicies2013/Report%20PDFs/z_International%20Migration%20Policies%20Full%20Report.pdf
3. Donald A. Immigration points-based systems compared / A. Donald [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-29594642>
4. Desiderio M.V. The Canadian Expression of Interest System: A Model to Manage Skilled Migration to the European Union? / M.V. Desiderio, K. Hooper [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.migrationpolicy.org/research/canadian-expression-interest-system-model-manage-skilled-migration-european-union>
5. Managing Migration – Are Quotas and Numerical Limits the Solution? / OECD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/els/internationalmigrationpoliciesanddata/38840304.pdf>
6. Castles S. Why migration policies fail / S. Castles [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0141987042000177306>
7. Express Entry results: Previous rounds of invitations / Government of Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cic.gc.ca/english/express-entry/past-rounds.asp>
8. Migration in OECD countries: Labour market impact and integration issues / [S. Jean, O. Causa, M. Jimenez] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/eco/labour/49850080.pdf>
9. Canada: Immigration by Source Country // The Canadian Magazine of Immigration. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://canadaimmigrants.com/canada-immigration-by-source-country-2015>
10. Canada – Permanent residents by category / Government of Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://open.canada.ca/data/en/dataset/2fbb56bd-eae7-4582-af7d-a197d185fc93?_ga=1.131056527.1684450041.1487758804
11. International Migration Outlook 2016 / OECD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dx.doi.org/10.1787/migr_outlook-2016-en
12. The State of the North American Labour Market / OECD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/mexico/The-state-of-the-north-american-labour-market-june-2016.pdf>
13. International Mobility Program: North American Free Trade Agreement Government of Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cic.gc.ca/english/resources/tools/temp/work/international/nafta.asp>
14. TN Visa Occupations / TN Visa bulletin [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tnvisabulletin.com/limited-occupations-tn-status>